

Útěk do Čech

Pro obyvatele Ledrenského údolí je Boemia druhou vlastí

V severoitalském Trentinu, jen kousek nad proslulým jezerem Garda, se nachází mnohem menší jezero Ledro, které je obklopeno stejnojmenným údolím. Čechy tu mají moc rádi a vítají je vždy s nefalšovanou radostí a dojetím. Historie tohoto údolí je totiž s tou českou spojena více, než bychom si uměli představit.

Je červen roku 2008 a v kulturním domě v **Concei** právě začíná slavnostní večer. Na pódiu stojí početný mužský pěvecký sbor a na úvod slavnostního ceremoniálu zpívá italskou a českou hymnu. Ta zazní jak česky, tak s italským textem. V první řadě publika sedí zástupci několika českých měst a obcí - Příbrami, Milína, Buštěhradu, Všeně, Ptic, Nového Knína, Chýňavy. Program celého večera je překládán do češtiny nebo naopak do italštiny. Celé Ledrenské údolí nečítá více než pět tisíc obyva-

↑ Italští uprchlíci na Svaté Hoře u Příbrami. V jejím okolí se jich usadily tisíce.

tel, tak proč taková mezinárodní sláva právě tady? Na pódiu se v průběhu večera podepisuje přátelství mezi Ledrenským údolím a těmito českými městy a obcemi, ke kterým tu mají všichni tak blízko. Přátelství, které nevzniklo u stolu, ale které napsala historie. Historie spojená s Čechami se totiž týká každého obyvatele Ledrenského údolí a to je na ní naprosto unikátní. Slovo Boemia má pro ně nádech směsice rozporuplných pocitů. Je to místo, kam krutý válečný

osud zavál jejich předky, když se z jejich údolí stala válečná fronta a oni museli opustit jednoho květnového rána roku 1915 své domovy prakticky ze dne na den a odjet vlaky neznámo kam. Je to ale i místo, kde našli druhý domov.

Zamkněte domy a zmizte

„Řekli nám: Sbalte si na čtrnáct dní, ráno odjíždíte. A nakonec z toho byly celé čtyři roky!“ vzpomíná Rita Risati, jedna z mála žijících pamětnic, které bylo tehdy jen pár měsíců. Muži byli odvedeni na frontu a ženy, děti a starší lidé odvezeni do rakouského vnitrozemí – do Čech. Bylo jich několik tisíc. „Lidé zamkli své domy, schovali klíč a šli pěšky ráno dolů do Rivy na seřadiště k vlaku a cestou už viděli, jak vojáci vyrážejí u některých domů dveře. Když se po letech vrátili, našli jen obvodové zdivo,“ dodává Rita Ri-

Foto: Lucie Chvojková, repro z knihy Boemia

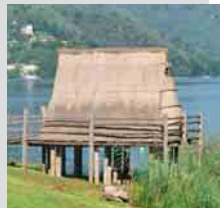
NA KŮLECH

➔ Samotné jezero Ledro se v roce 1929 stalo **archeologickou senzací**. V obci Molina se díky snížení hladiny při otevření vodní elektrárny v Riva del Garda vynořilo přes **10 tisíc dřevěných kůlů**.

➔ Jedná se o pozůstatky osady s kůlovými stavbami z **doby bronzové**. Počet kůlů, na kterých stavby stály svědčí o tom, že na břehu kdysi stála **jedna z nejdůležitějších osad Evropy**.

➔ První nesystematický průzkum lokality začal už v roce 1929. Naleziště ale **decimovala řada černých výkopů** a hledači pokladů. Teprve v 60. letech se začalo jak s ostražou naleziště, tak s jeho vědeckým zkoumáním.

➔ Dnes je stará osada **součástí archeologického muzea**, které návštěvníky seznamuje se životem v době bronzové přímo v jejích kulisách.

➔ Nádherná krajina Ledrenského údolí, tak úzce spjatá s českými zeměmi.

sati. Obyvatelé Čech nebyli z nových přistěhovalců nijak nadšeni. Jídla měli sami málo, válka si nezahrává. Časem se ale počáteční rozčarování uklidnilo a zvítězila lidskost a solidarita. Zpočátku spali italští přistěhovalci ve stodolách, hostincích a školách, často jen na slámě či na slamníku. Potom byli rozděleni do rodin, kde se v rámci možností začlenili do běžného chodu domácnosti a každodenního života.

Co Čech, to kamarád

Všichni si začali zvykat, poznávat se, vznikly přátelské vazby, zesílené společným strachem o muže a táty, kteří nasazovali své životy ve válce. „Naše maminky chtěly domů, ale my děti jsme si zvykly rychle a našly si kamarády. A pak jsme zase museli odjet,“ vypráví energická šestadevadesátiletá Jole Trentiniová, které by její věk nikdo nehádal a dodává: „Naučili jsme se česky. A občas si italské děti česky povídaly i mezi sebou a maminky se zlobily, že mají mluvit italsky. My jsem o tom ale vůbec nepřemýšlely.“

Když se Italové vrátili po válce domů, čekaly je jen rozbořené domy. Začínali znovu od nuly. Na své české přátele ale nezapomněli. Vařili jídla, které se v Čechách naučili, například lívance nebo buchty, zpívali české písničky. Přátelství nepřetrhala ani

vzdálenost, ani skutečnost, že se každá strana stala součástí jiného státu. Korespondence v lámané češtině přetrvala u mnohých i několik desetiletí.

Vzpomínky na druhý domov

O tom všem přemýšleli lidé v hledišti, když přihlíželi formálnímu zpečetění přátelství, které vlastně trvá už devadesát let, a prohlíželi si dobové fotografie z pobytu v Čechách, pověšené na zdech kulturního domu. Byly to fotografie, ze kterých vznikla kniha Bohemia, výsledek spontánní sbírky všech historických materiálů z Čech. Lidé toho po půdách a skříních našli tolik, že se to do knihy ani nevešlo. „Musíte být Čechům vděční za to, jak nás tehdy přijali,“ zněla v uších mnoha Ledrenských slova, která jim říkaly maminky a babičky. Ode dne slavnostního ceremoniálu v kulturním domě v Concei se obě strany potkaly už mnohokrát. Do Čech se o rok později vydala výprava více než čtyř set

↑ S Italy v kuchyni. Oba národy se kulinařsky navzájem obohatily, což je mnohde patrné dodnes.

ledrenských obyvatel. Navštívili místa, která znali z vyprávění, a zúčastnili se odhalení památníku více než tří set ledrenských obyvatel, kteří v Čechách zemřeli. Od té doby dochází pravidelně k partnerským výměnám mezi školami, sportovními i zájmovými organizacemi, na obou stranách vznikly filmy s tematikou ledrenského exodu. Přátelství nezůstalo jen na papíře.

Ti druzí

V Ledrenském údolí se lidé ještě před pár lety rozdělovali na ty, kteří „prodělali Čechy“, a na ty ostatní, kteří o nich ve svých rodinách jen slyšeli vyprávět. Těch prvních už mnoho není. Za pár let už budou žít jen „ti druzí“, kteří rozhodli udržet tuto vzpomínku živou. Boemia je pro ně druhá vlast a rodina přece nemusí být vždy jenom pokrevní. Potvrzují to třeba slova Adriano Bondiho: „Za rodinou, o které mi tatínek vyprávěl, jsem přijel do Čech poprvé v roce 1968. Bylo to jako bych objal své druhé rodiče, které jsem dlouho neviděl. Bylo to jako bych se v ten den vrátil domů.“ Alessandro mi vyprávěl tento příběh v den slavnostního otevření zrekonstruované radnice Nového Knína, na kterou se přijel podívat se svou ženou a několika dalšími přáteli. „Když slaví mí přátelé, slavím s nimi i já,“ dodává Adriano. Paní Marta Suchopárová, která seděla vedle něj, začala dojatě hledat kapesník. Jeho zesnulý tatínek jako by patřil do rodiny a s Adrianem je to stejné.

Lucie Chvojková

➔ Po téměř sto letech se na svatohorských schodech opět setkali poslední žijící pamětníci přesunu a jejich české i italské rodiny.